Didactica domeniului Om si societate

Didactica Domeniului ,,*Om și Societate*” în învățământul preșcolar și primar. Concepte cheie și exigențe actuale

- **Disciplinele socio-umane şi dezvoltarea durabilă a societăţii umane contemporane**
- *Pedagogia* se modelează permanent
- Provocările noi: democratizarea relaţiilor interumane, schimbările de moravuri, creşterea demografică galopantă, informatizarea generalizată în cvasimajoritatea sectoarelor de activitate, revoluţia tehnologică, interdependenţele şi interacţiunile socio-culturale, economice, politice, globalizarea societăţii omeneşti etc.
- Sunt argumente şi cerinţe care întregesc problematica lumii contemporane şi care conturează teza celerităţii diversificării panopliei de oferte educaţionale, ca arme ale dezvoltării durabile, viabile a societăţii umane actuale.

- *Educaţia* facilitează inserţia socială, pregăteşte adaptarea individului în schimbarea personală în conformitate cu direcţiile de evoluţie, componentele şi ritmul de dezvoltare a societăţii umane viitoare,îl responsabilizează, îl face mai activ, productiv, îl învaţă cum să se integreze activ în viaţa civilă şi în procesele democraţiei.
- *Disciplinele socio-umane* sunt discipline şcolare integrate şi implicate activ şi iremediabil în conturarea personalităţii elevului.
- Ele îl educă pe copil pentru societate, pentru apartenenţa la grupurile sociale, îl responsabilizează relativ la status-ul lui social, ca agent al propriei formări şi ca pion al unei societăţi care evoluează pe coordonatele democratizării, modernizării şi a dezvoltării durabile, în concordanţă cu preceptele morale, cu legislaţia în vigoare şi cu cerinţele generale ale societăţii româneşti în ansamblu.

Evoluţia istorică a didacticii Om și societate şi impactul în societate şi şcoală de-a lungul timpului

- Încă din *antichitate*, şcolile din statele bătrânului continent european îi pregăteau pe copii pentru viaţă, pentru conducerea statului şi pentru cariera militară. Elevii acestor şcoli exclusiviste (băieţi din păturile sociale privilegiate) **învăţau să devină buni cetăţeni, pricepuţi strategi militari şi dezlegau tainele organizării statului**, ale conducerii lor.

- **La greci se urmărea dezvoltarea armonioasă** (fizică, intelectuală, morală) a tânărului, formarea trăsăturilor pozitive de caracter, precum: respectul pentru lege, stăpânirea de sine, cumpătarea, virtutea ca vârf al perfecţiunii morale.

- În climatul şcolar şi în familiile lor, copiii erau formaţi pentru comportare civilizată în societate, pentru **practicarea virtuţii**, ca cea mai de seamă învăţătură şi singura care îi aduce omului fericirea, după cum spunea marele filozof Socrate.

- **La *romani,*** „adevăratul bărbat roman”-modelul ideal de cetăţean- presupunea cumularea unor însuşiri principale în persoana sa: **respect faţă de lege (lex), spirit de justiţie, supunere faţă de ordinea existentă şi faţă de îndatoririle sociale, bun retor, politician abil şi militar curajos**.

- **În *epoca medievală,*** cultura şi educaţia cavalerească face din **cavaleri** model de virtute pentru ceilalţi cetăţeni ai statului feudal; apărându-şi feuda şi ducând războaie periodice de întărire a regalităţii, aceştia au intrat în conştiinţa posterităţii ca **bărbaţi marcaţi de onoare, omenie, tenacitate, neînfricare, credinţă în biserică şi fidelitate faţă de rege, statornicie în dăinuirea organizării statale existente**.

- **Şcolile confesionale de pe lângă mănăstiri şi biserici**, dintre care unele pregăteau fete (pentru viaţa de familie, ca bune soţii şi mame) le transmiteau tinerilor **învăţături religioase, morale şi civice prin intermediul proverbelor, pildelor, ghicitorilor, basmelor şi cântecelor populare**.
- De cele mai multe ori acestea erau transmise din generaţie în generație **prin viu grai sau strânse în scrierile populare de circulaţie pan-europeană**.
- Aceste învăţături prevedeau obligativitatea unor reguli de comportare în societatea feudală pentru copiii păturilor sociale privilegiate: **cum să-i respecte pe nobili, pe cei în vârstă, cum să se roage, cum să înveţe, cum să muncească etc.**

• La rândul lor, ***umaniştii*** au cultivat un „om universal” (uomo universale, homo universalis), tânăr la suflet, **virtuos, înţelept, cumpătat, curajos, drept, modest, politicos şi harnic**.

• Şcolile din acele vremuri predau elevilor normele morale şi urmăreau respectarea lor. **Deprinderile de conduită şi de muncă erau formate cu ajutorul exemplului, al povestirii morale, al exemplului moral.**

- Începând cu ***epoca modernă***, ca rezultat al revoluţiilor burgheze, şcoala devine un potenţial al organizării sociale, iar **educaţia individului în societate în spiritul legilor şi al respectării lor ca un bun cetăţean** este înscrisă în programa şcolilor din diverse orientări şi niveluri de şcolaritate.
- Deşi **la început avea statut de capitol al disciplinei filozofie**, *educaţia moral-civică, educaţia civică, educaţia cetăţenească, educaţia pentru societate, educaţia pentru democraţie,* indiferent de sintagma prin care este desemnată, este înscrisă ulterior în rândul materiilor şcolare de sine stătătoare, alături de celelalte discipline predate în mod curent.

DIDACTICA OM ŞI SOCIETATE, CA DIDACTICĂ SPECIALĂ. DELIMITĂRI CONCEPTUALE. LOCUL DIDACTICII OM ŞI SOCIETATE ÎN SISTEMUL ŞTIINŢELOR EDUCAŢIEI

- *Pedagogia* reprezintă ştiinţa socio-umană care studiază dimensiunea specifică, funcţional-structurală, a activităţii de educaţie ca activitate orientată în direcţia dezvoltării personalităţii umane complexe (funcţionalitatea socială specifică), prin acţiuni specifice, structurate la nivelul corelaţiei funcţionale subiect-obiect, educator-educat (structură specifică).
- Mulţi savanţi din domeniul educaţiei au mărturisit că **pedagogia este singura ştiinţă existentă, actualmente, al cărui obiect de studiu este în acelaşi timp şi subiect**.
- Alături de *teoria educaţiei,* care defineşte şi analizează conceptele pedagogice de bază, stabilizate epistemic la cel mai înalt nivel de generalitate, ***didactica generală*** **este o disciplină pedagogică fundamentală ce formează nucleul epistemic al pedagogiei generale**.

• Numită în literatura de specialitate şi teoria instruirii, teoria procesului de învăţământ sau (în ultimele decenii) teoria curriculum-ului, *didactica generală* defineşte şi analizează conceptele de bază stabilizate epistemic la nivelul teoriei instruirii, ca subteorie a teoriei despre educaţie:

- procesul de învăţământ;
- principiile procesului de învăţământ;
- obiectivele pedagogice;
- conţinutul învăţământului;
- metodologia didactică;
- evaluarea didactică;
- proiectarea pedagogică a activităţii didactice/educative.

- Didactica generală are două funcţii pedagogice de bază:

- *funcţia normativă,* care stabileşte dimensiunea funcţională-structurală-operaţională a activităţii de predare-învăţare-evaluare în cadrul unităţilor şcolare;
- *funcţia prescriptivă,* care stabileşte „condiţiile ierarhice”ale activităţii de predare-învăţare-evaluare (obiectivele, conţinutul, metodele, evaluarea) şi posibilităţile tehnologice de proiectare şi de realizare a acestora în sens tradiţional, modern și postmodern (curricular).

- **La nivel epistemiologic** cele două funcţii amintite intervin prin teoria care stă la baza didacticii generale, iar **la nivel praxiologic**, prin teoria aplicată în cadrul *ştiinţelor pedagogice aplicative-didactici aplicate*, inclusiv a *didacticienilor/metodicilor specialităţii pe diferite discipline de învăţământ.*
- Dacă didactica generală analizează problemele educaţiei în mod separat, **didactica aplicată le abordează în sistem, în interdependenţă, implicate simultan la actul concret al învăţării**.

- *Didactica Om și societate* este o didactică aplicată, o didactică a specialităţii.
- Obiectul ei de activitate corespunde elementelor abordate de didactica generală, cu particularizare la **domeniul propriu de activitate, legat de educarea copiilor în spiritul inserţiei sociale depline, pentru o viaţă comunitară activă şi responsabilă, pentru cetăţenie şi o societate democratică.**
- De asemenea, trebuie amintit faptul că didactica disciplinelor socio-umane **„împrumută" de la didactica generală conceptele de bază, pe care le adaptează elementelor proprii de existenţă ca domeniu specific** şi pe care le dezvoltă sub aspect epistemic şi practic –aplicaţional.

Tendinţa actuală este ca domenii ale disciplinelor socio-umane să fie preluate de discipline apărute recent în pedagogia mondială:

1. *educaţia pentru democraţie, participare şi drepturile omului,*
2. *educaţia ecologică, pentru protecţia mediului înconjurător,*
3. *educaţia pentru pace şi cooperare,*
4. *educaţia pentru sănătate,*
5. *educaţie pentru igiena personală,*
6. *educaţia interculturală,*
7. *educaţia pentru timpul liber şi loisir,*
8. *educaţia pentru o nouă ordine economică internaţională,*
9. *educaţia pentru schimbare şi dezvoltare,*
10. *educaţia comunitară,*
11. *educaţia interculturală,*
12. *educaţia pentru tehnologie şi progres,*
13. *educaţia pentru comunicare şi mass-media,*
14. *educaţia în materie de populaţie sau demografică,*
15. *educaţia religioasă,*
16. *educaţia casnică modernă,*
17. *educaţia nutriţională,*
18. *educaţia sexuală* etc.

PRINCIPIILE APLICABILE ÎN DOMENIUL OM ȘI SOCIETATE

Principiul orientării formative a activităţii didactice

• Principiul urmăreşte realizarea proceselor complexe de formare-dezvoltare permanentă a personalităţii elevilor, proiectate şi înfăptuite în mediul şcolar şi extraşcolar şi asigură coerenţa acţiunilor proiectate şi realizate, prin raportare la:

-finalităţile educaţiei;

-funcţia prioritară culturală a educaţiei;

-conţinuturile învăţării;

-resursele didactice;

•strategiile de predare-învăţare-evaluare.

- *Principiul interdependenţei între cunoaşterea senzorială şi cea raţională*
- Acest principiu asigură echilibrul psihologic între concret şi abstract, între intuiţie şi acţiune în educaţie, la nivelul corelaţiei cadru didactic-elev. Promovând strategiile didactice bazate pe alternanţa concret-abstract, principiul vizează eficientizarea activităţii de predare-învăţare-evaluare prin declanşarea operaţiilor de analiză-sinteză, generalizare-abstractizare, comparaţie logică a fenomenelor sociale studiate cu ajutorul resurselor materiale intuitive şi concretizarea rezultatelor operaţiilor logice în definirea conceptelor ştiinţifice civice de bază.

1. *Principiul interaţiunii între teorie şi practica socială*

- Principiul subliniază imperativul îmbinării componentei ideatice a învăţării cu componenta acţională, aplicativă, de formare a deprinderilor şi a strategiilor de studiu intensiv şi extensiv în mediul social adecvat.
- Copiii sunt educaţi să raporteze orice noţiune asimilată în urma activităţilor cu caracter civic la eficienţa sa practică în cadrul vieţii sociale, comunitare. Ei înţeleg că învăţătura, munca şi celelalte activităţi specific umane au rostul de a aduce ameliorări concrete, conştiente ale mediului de viaţă în care trăiesc şi învaţă.

- *Principiul sistematizării activităţii didactice*

  - Prin aplicarea principiului sistematizării se asigură continuitatea structurală a procesului de învăţământ, proiectată şi realizată la nivel operaţional în cadrul triadei predare-învăţare-evaluare, a învăţării continue, proiectată la nivel funcţional (realizarea legăturilor între obiectivele specifice pe niveluri, trepte, cicluri, ani de studiu) şi la nivel structural (realizarea legăturilor între conţinuturile învăţării programate curricular-la nivel de disciplină predată, interdisciplinar sau transdisciplinar-pe capitole, subcapitole, module etc.)

Principiul accesibilităţii activităţii didactice

- Acest principiu presupune realizarea unui învăţământ diferenţiat, cu obiective operaţionale minime, medii şi maxime, care valorifică:
- - educabilitatea, la nivelul corelaţiei funcţionale ereditate-mediu-educaţie, educaţia având rolul determinant;
- - potenţialul real şi maxim de învăţare în condiţii de diferenţiere psihologică şi pedagogică şi de valorificare deplină a resurselor psihologice şi pedagogice ale copilului;
- - resursele intelectuale şi nonintelectuale ale copilului;
- - particularităţile de vârstă psihologică ale elevului, în plan intensiv (prin formarea – dezvoltarea la maximum a capacităţilor existente) şi în plan extensiv (prin stimularea la maximum a capacităţilor virtuale de formare-dezvoltare permanentă).

Principiul participării active a elevilor la activitatea didactică

- Principul evidenţiază rolul determinant al elevului în dobândirea deprinderilor, strategiilor şi cunoştinţelor din sfera socio-umană.
- El presupune activizarea conştiinţei individuale a elevului în direcţia transformării sale din obiect al educaţiei în subiect al propriei sale formări-dezvoltări, astfel încât acţiunea externă (mesajul educaţional) să se transforme într-o acţiune internă subiectivizată (conştientizată). Elevul participă, în spirit democratic, la luarea deciziilor importante din şcoală în ceea ce priveşte formarea lui ca cetăţean activ.

Principiul esenţializării rezultatelor activităţii didactice

- Acest principiu didactic vizează esenţializarea trunchiului comun de cultură generală a disciplinelor din cadrul domeniului Om și societate care are drept consecinţă creşterea calităţii produselor (rezultatelor) învăţării eficiente: cunoştinţe, deprinderi, strategii, atitudini, cărora le conferă durabilitate şi rezistenţă pedagogică, precum şi calităţi ca: fiabilitate la parametri de vârf, aplicabilitate în condiţii sociale diverse şi diversificate, adaptabilitate la nou, stimulare a creativităţii inventive şi inovatoare.

Principul autoreglării activităţii didactice

- Principiul presupune permanenta perfecţionare a corelaţiei cadru didactic-elev la nivelul acţiunii didactice prin:
- - realizarea de către profesor a conexiunii inverse externe (care ameliorează, ajustează sau transformă structural proiectul pedagogic, mesajul educaţional sau repertoriul comunicării cu elevul, în funcţie de calitatea comportamentului lui la răspuns);
- - conexiunea inversă internă, făcută de către elev, care se transformă, prin acest fapt, din obiect al educaţiei în subiect al propriei sale formări- dezvoltări.

- *Principiul conform căruia toţi copiii au dreptul la învăţarea noţiunilor specifice disciplinelor din cadrul domeniului Om şi societate (accesul liber la educaţie, inclusiv prin învăţământul integrat şi/sau inclusiv)*
- Principiul dreptului la învăţarea noţiunilor civice are la bază, în principal, Constituţia României, care asigură tuturor minorilor din România accesul liber la învăţământul de stat gratuit, particular sau confesional, de toate gradele, desfăşurat în limba română, într-o limbă de largă circulaţie internaţională sau în limba maternă (pentru copiii aparţinând minorităţilor naţionale din România); de asemenea, în ţara noastră este asigurat, prin lege, inclusiv învăţământul religios şi cel în cadrul alternativelor educaţionale.
- În curricula românească, disciplinele din cadrul domeniului Om și societate îşi au locul lor bine determinat ca materie şcolară vitală în pregătirea elevilor.

Principiul nesubordonării învăţământului scopurilor şi doctrinelor politice, religioase sau care încalcă normele generale de moralitate

- Legile româneşti interzic crearea şi funcţionarea partidelor sau a altor formaţiuni politice, a activităţilor de organizare şi propagandă politică, precum şi a prozelitismului religios şi a activităţilor care primejduiesc sănătatea fizică sau psihică a copiilor în orice spaţiu dedicat activităţilor şcolare. Organizarea şi conţinutul învăţământului românesc nu pot fi structurate după criterii exclusive şi discriminatorii de ordin ideologic, politic, religios sau etnic.
- Lecţiile din cadrul domeniului Om și societate trebuie să abordeze problematica socială cu obiectivitate. Cadrele didactice care predau aceste discipline, chiar dacă sunt membri sau simpatizanţi ai unor partide politice, sau credincioşi ai unor culte recunoscute legal de statul român sau au o viziune profund personală asupra lumii, au obligaţia legală şi morală de a respecta programele şcolare în vigoare, obligatorii, de altfel, de a nu îi îndoctrina pe elevi cu concepţii partinice sau care încalcă normele de convieţuire.

Principul legării învăţământului de nevoile sociale

- Reţeaua unităţilor şcolare din învăţământul de stat din ţara noastră se realizează în colaborare şi având sprijinul administraţiei publice la nivel local, în concordanţă cu dinamica demografică şi cu necesităţile de formare profesională, actuale şi de perspectivă, putând fi finanţate de autorităţile şi de agenţii economici din localitatea respectivă.
- Totodată, conţinuturile se adaptează continuu la necesităţile prezente şi la cele de perspectivă ale societăţii în ansamblu şi ale comuntăţii locale.

Curriculum-ul şcolar

- - un set de documente şcolare care planifică riguros conţinuturile educaţiei/instruirii;
- - un instrument de eficientizare socială a activităţii şcolare;
- - un program de învăţare oficial, organizat instituţional (şcoală, colegiu, universitate), obligatoriu şi pentru subiectul şi obiectul educaţiei,a cărei parcurgere şi absolvire asigură cursantului un grad superior de şcolarizare, întregul corp de cursuri oferite într-o instituţie educaţională sau într-un departament al acestuia.

1. Documentele (produsele) curriculare

- Curriculum-ul Naţional român cuprinde, se concretizează în documente specifice de prezentare, clasificate în funcţie de mai multe criterii:

- *După nivelul de elaborare:*

- - *la nivel central*, expresie a politicii educaţionale unitare: planul de învăţământ, programele şcolare, manualele şcolare.

- - *la nivel local*, ca modalităţi de realizare: metodicile, ghidurile cadrelor didactice, softurile educaţionale ca programe informative, auxiliarele didactice ca suporturi materiale, programele de activităţi-orarele şcolare, planificările calendaristice ale materiei şcolare, proiectele didactice, alte suporturi curriculare.

- *Manualele de cultură civică* au structura tematică astfel:

- Obiectivele explicitate;
- Sarcinile de învăţare şi informaţiile necesare rezolvării lor;
- Sarcinile de lucru suplimentare;
- Sursele de completare a informaţiilor;
- Exerciţiile de autoevaluare etc.

- Conţinutul lor, se remarcă prin coordonata formativă, de esenţializare, prelucrare şi accesibilizare a noţiunilor, explicate la nivelul ciclului, al anului de studiu, cu evitarea explicită a supraîncărcării cu informaţii nerelevante din punct de vedere pedagogic. Sunt elaborate în coautorat, de cel puţin doi specialişti. Manualele alternative prezintă o varietate de texte, sarcini de învăţare, abordări interdisciplinare, forme de prezentare, de tehnoredactare, imagini şi ilustraţii sugestive etc.

- **Noutăţile aduse în învăţământul românesc de reforma curriculară** se evidenţiază şi la disciplineledin cadrul domeniului Om și societate. Acestea constau în următoarele:
- - *învăţarea* se află în centrul demersului didactic- important, este ceea ce elevul învaţă, nu ceea ce educatorul predă;
- - învăţarea urmăreşte *formarea de capacităţi şi atitudini*, prin dezvoltarea competenţelor proprii rezolvării de probleme şi prin folosirea strategiilor participative în activitatea didactică;
- - oferta educaţională a şcolii este flexibilă, prin iniţierea unui *învăţământ centrat pe elevul concret;*
- - *adecvarea curriculum-ului* la contextul socio-cultural naţional,
- - *adaptarea conţinuturilor învăţării* la realitatea cotidiană, precum şi la preocupările, interesele şi aptitudinile elevului;
- - *selectarea riguroasă a obiectivelor şi conţinuturilor* în vederea optimizării pregătirii pentru inserţia socială a copiilor;
- - realizarea de *parcursuri şcolare individualizate*, *flexibile*, motivate pentru elevi, orientate spre inovaţie şi împlinirea personală;
- - *descărcarea programului şcolar* zilnic al elevului;
- - *responsabilizarea* tuturor agenţilor educaţionali în vederea proiectării, monitorizării şi evaluării curriculum-ului.

Tipuri de curriculum şi componente. Ipostaze în care se obiectivează educaţia şi disciplinele socio-umane

- a. *Tipuri de curriculum.Planurile cadru pentru aria curriculară „Om şi societate”*
- Curriculum-ul Naţional pentru aceste discipline cuprinde două segmente: curriculum-ul nucleu şi curriculum-ul la decizia şcolii.

✓ *Curriculum-ul nucleu*

- *Curriculum-ul nucleu (CN)* reprezintă trunchiul comun al disciplinei şi corespunde numărului minim de ore alocat obligatoriu pe săptămână, iar programele şcolare cuprind elemente obligatorii pentru toate şcolile şi pentru toţi elevii, ceea ce asigură egalitatea şanselor de acces pentru toţi copiii din învăţământul public. Pe baza lui se realizează standardele curriculare de preferinţă, tipurile de evaluări şi examinările externe (naţionale).

- Planurile cadru prevăd următoarele discipline obligatorii:
- *Învăţământul primar*
- În cadrul ariei curriculare *Om şi societate,* disciplina *Educaţie civică,* se predă la clasele a III-a şi a IV-a, ca disciplină obligatorie, o oră pe săptămână. Planul cadru pentru învățământ primar prevede în cadrul ariei curriculare *Om și societate* două-trei ore pe săptămână (o oră pentru educație pentru societate, o oră pentru religie și o oră pentru o disciplină opțională).

- ***Curriculum la decizia şcolii***

- *Curriculum la decizia şcolii (CDS)* este o formă de flexibilizare a educaţiei, componentă neobligatorie din programa şcolară, şi acoperă diferenţa de ore dintre curriculum-ul nucleu şi numărul maxim de ore pe săptămână (30%), pe disciplină şi pe an de studiu. CDS-ul se realizează, de obicei, cu clase cu rezultate deosebite la învăţătură şi poate fi evitat dacă se consideră că aprofundarea Curriculumului Național este necesară. Orice unitate şcolară poate propune o ofertă foarte variată de variante de Curriculum la decizia școlii.
- Pot fi alocate un număr de ore pe săptămână după cum urmează:
- *Învăţământul preşcolar*
- Curriculumul la decizia școlii (CDS) este de o oră pe săptămână.
- *Învăţământul primar*
- Curriculumul la decizia școlii (CDS) este de o oră pe săptămână.

- ***Curriculum-ul nucleului aprofundat***
- *Curriculum-ul nucleului aprofundat (CNA)* presupune realizarea obiectivelor şi însuşirea conţinuturilor obligatorii din programa disciplinei şcolare prin diversificarea activităţilor de învăţare, recuperare astfel încât să acopere numărul maxim de ore din plaja orară a disciplinei. Varianta se poate realiza cu elevii ale căror interese nu sunt orientate spre respectiva disciplină şi/sau arie curriculară şi cu elevii pentru care numărul de ore alocat este insuficient pentru însuşirea trunchiului comun.
- ***Curriculum-ul extins***
- *Curriculum-ul extins (CE)* vizează parcurgerea integrală a programei, respectiv a segmentelor obligatorii şi a celor suplimentare (cunoştinţe, capacităţi, atitudini) până la acoperirea numărului maxim de ore. Această variantă se poate realiza cu elevii care manifestă mare interes pentru o anumită disciplină sau arie curriculară.

- ***Curriculum-ul elaborat în şcoală***
- *Curriculum-ul elaborat în şcoală (CES)* cuprinde tipuri de activităţi opţionale propuse de Consiliul Naţional pentru Curriculum sau de şcoală în funcţie de: resursele umane şi materiale ale şcolii, interesele elevilor, situaţiile specifice şcolii, cutumele locului, necesităţile comunităţii locale. Disciplinele opţionale pot fi:

- *la nivelul disciplinei;* constau în activităţi, proiecte, module ce presupun formularea obiectivelor de referinţă la nivelul catedrei. Exemple de astfel de activități care pot fi realizate în funcție de ciclul de învățământ sunt:

- *Învăţământul preşcolar:*

- Cum mă comport?

- *Învăţământul primar:*

- Instituţii publice

- ✓ *La nivelul ariei curriculare*, curriculum elaborat de școală presupune alegerea unei teme care implică cel puţin două discipline din aria curriculară, pornind de la obiectivele cadru ale disciplinelor, se formulează obiectivele de referinţă, de exemplu:

- *Învăţământul preşcolar:*
- - Cum circulăm;
- - Educaţie sanitară.
- *Învăţământul primar:*

- Democraţia pentru copii.

- *La nivelul mai multor arii curriculare*, curriculumul elaborat de școală se proiectează pornind de la un obiectiv complex de tip transdisciplinar sau interdisciplinar prin intersectarea unor segmente de discipline aparţinând mai multor arii curriculare, obiectivele de referinţă se formulează cu specificări ale obiectivelor cadru.

- *Învăţământul preşcolar:*

- Educaţie pentru securitate personal;
- Elemente de educaţie religioasă.

- *Învăţământul primar:*

- Drepturile copilului;
- Filosofia pentru copii;
- Educaţie interculturală;
- Elemente de educaţie globală;
- Educaţia pentru drepturile omului;
- Educaţia pentru drepturile copilului.

- Decizia privind alegerea variantei de Curriculumul Elaborat de Școală (CES) se ia la nivelul unităţii şcolare (catedre, colectivul de cadre didactice), prin consultarea prealabilă a elevilor şi a părinţilor şi cu confirmarea (recomandabilă) a implicării treptate a comunităţii locale. Propunerile de programe pentru disciplinele opţionale se avizează la consiliul de administraţie al unităţii şcolare şi se trimit inspectoratului şcolar judeţean pentru aprobare, înainte de finalul anului şcolar precedent celui în care se aplică opţionalul respectiv, unde inspectorul de specialitate (învăţământ primar, ştiinţe socio-umane) îl aprobă în vederea integrării în orarul clasei de aplicaţie.
- În cazul grădiniţelor, opţionalele se aleg pe baza evaluării condiţiilor locale şi a potenţialului copiilor, de către educatoare, cu consultarea părinţilor. La 1 septembrie, în fiecare an, consiliul de administraţie al unității şcolare prezintă public părinţilor oferta de activităţi opţionale, iar aceştia se orientează asupra unui opţional. Propunerile de programe pentru disciplinele opţionale se avizează în consiliul de administraţie al unității școlare şi se transmit inspectoratului şcolar, unde inspectorul de specialitate aprobă.

- Categoriile de activităţi/cursuri/teme opţionale se realizează pe parcursul unui semestru/an şcolar/ciclu curricular/unităţi de timp mai mici, pe clase sau pe grupe de 10-15 copii, singură sau în echipă cu alt cadru didactic.
- Activităţile opţionale vor avea conţinuturi, obiective şi modalităţi de realizare stabilite în funcţie de:

- tipul de opţional ales;
- durata de timp în care se aplică opţionalul;
- nivelul clasei;
- particularităţile individuale ale copiilor.

Ipostaze (forme) în care se obiectivizează educaţie şi disciplinele domeniului Om și societate

- *Formele educaţiei* reprezintă ansamblul acţiunilor educative şi al influenţelor pedagogice desfăşurate succesiv sau simultan, în cadrul activităţii de formare-dezvoltare a personalităţii umane.
- După criteriul cuprinderii lor în forme organizate, oficiale sau nu, formele educaţiei se clasifică în:

✓ *Forme ale educaţiei desfăşurate la nivel instituţional:* educaţia formală şi educaţia nonformală,

✓ *Forme ale educaţiei desfăşurate la nivel noninstituţional:* educaţia informală.

Educaţia formală sau şcolară

• *Educaţia formală sau şcolară* se desfăşoară în mod organizat, conştient, sistematic, statuat, structurat, reglementat, coordonat, dirijat, evaluat şi planificat în instituţii sociale cu intenţionalitate formativă explicită-unităţile de învăţământ, cu expresie a unei politici educaţionale naţionale, având la dispoziţie:

-planuri de învăţământ, programe şi manuale şcolare;

-cadre didactice specializate (personal didactic);

-săli de clasă, cabinete specializate şi laboratoare multimedia.

Educaţia nonformală sau extraşcolară

- *Educaţia nonformală sau extraşcolară* este o educaţie, de asemenea, organizată, care completează şi sprijină, direct şi indirect, educaţia formală, dar în afara formelor statuate explicit, cu participarea altor factori sociali, într-un cadru instituţionalizat situat în afara sistemului de învăţământ (cele mai multe), dar şi în interiorul lui. Ea cuprinde:

✓ *influenţe din afara clasei;*
✓ *cercuri pe disciplina şcolară parcursă;*
✓ *cercuri interdisciplinare/tematice/transdisciplinare;*
✓ *expoziţii;*
✓ *ansambluri cultural-artistice;*

- ✓ *concursuri şi olimpiade şcolare,* alte întreceri şi competiţii şcolare;
- ✓ *influenţe din afara şcolii;*
- ✓ *activităţi perişcolare,* care valorifică timpul liber al copiilor realizate cu resurse tradiţionale (muzee, biblioteci publice, universităţi populare, şcoli populare de artă, cluburi, prin manifestări cultural-artistice, vizionări de spectacole şi de expoziţii, excursii, vizite, tabere şcolare, concursuri etc.) sau cu resurse moderne (audiotecă, videotecă, mediatecă, discotecă, mass-media, cinematografie, televiziune şcolară, radio, I.A.C., sisteme de reţele video şi de calculator, internet etc.)
- ✓ *activităţi paraşcolare,* care sunt organizate în mediul socio-profesional, pentru perfecţionare/reciclare/instruire permanentă: presa pedagogică, cursuri, seminarii, conferinţe etc.)

• Educaţia nonformală se remarcă prin:

- ✓ proiectarea pedagogică neformalizată, marcată de interdisciplinaritate şi educaţie permanentă;
- ✓ organizarea facultativă, neformalizată, în acord cu opţiunile elevilor şi ale comunităţii locale;
- ✓ evaluarea facultativă, neformalizată, fără a da note sau calificative oficiale.

a. *Educaţia informală sau spontană*

- *Educaţia informală sau spontană* este neorganizată, difuză, eterogenă, neprelucrată pedagogic, aleatorie, incidentală, nesistematizată, dar cu ajutorul influenţelor pedagogice noninstituţionalizate zilnice exercitate în mod spontan şi continuu de familie, de civilizaţia urbană şi rurală, de mediul social, de comunitate (locală, teritorială, zonală, naţională), de (micro) grupurile sociale, de activităţile culturale şi de experienţele de viaţă trăite, se desfăşoară forma de educaţie denumită *educaţie informală* sau *spontană*.
- Influenţele ce se manifestă asupra copilului în mediile pe care le frecventează pot fi pozitive, de întărire a educaţiei realizate, sau, a contrario, negative, cu impact negativ, nefast (tulburări de comportament, neatenţie, neascultare, exacerbarea doleanţelor personale, neinserţia socială, delincvenţa juvenilă etc.)
- Sub raport organizaţional, influenţele exercitate de educaţia informală se clasifică în:

- *influenţe organizate*, transmise de mijloacele de comunicare în masă (mass- media);
- *influenţe neorganizate*, spontane, difuze, eterogene, cantitative, neselectate, neprelucrate, provenite din diferite medii sociale ale contextului de convieţuire general umană.

a. Autoeducaţia

- *Autoeducaţia* are şi ea o pondere importantă în cadrul domeniului Om și societate din învăţământul obligatoriu, prin valorificarea potenţialului de autoformare-autodezvoltare a copilului (eforturile de a-şi desăvârşi pregătirea personală, de a-şi dezvolta universul de viaţă prin eforturi şi mijloace proprii, încurajat zilnic de părinţi (familie) şi şcoală pentru ca să se autoperfecţioneze în domeniul problematicii inserţiei sociale).

- Prin autoeducaţie, obiectul educaţiei (elevul) devine subiect al propriei formări-dezvoltări: pentru el, educaţia, ca factor extern al învăţării, devine, în fapt, factor intern, nemaidepinzând în măsură totală de *eteroeducaţie*.

Programele şcolare la disciplinele socio-umane

- Incepând cu anul 2012 proiectarea şi implementarea unui nou curiculum pentru învăţământul primar a adus două schimbări majore în sistem: introducerea clasei pregătitoare şi orientarea curriculumului spre formarea competenţelor cheie conform Legii Educaţiei Naţionale nr. 1/2011.

- ***Componente***
- Programele şcolare pentru învăţământul general cuprind:

✓ *Obiective cadru*, care sunt obiective cu un grad ridicat de generalitate şi de complexitate. În calitatea lor de dominante disciplinare, ele se referă la formarea unor capacităţi şi atitudini specifice disciplinei şi sunt urmărite de-a lungul mai multor ani de studiu.

✓ *Obiective de referinţă* care specifică rezultatele aşteptate ale învăţării pe fiecare an de studiu şi urmăresc achiziţia de competenţe şi de cunoştinţe de la un an de studiu la altul.

✓ *Competenţe*- ca finalităţi, sunt ansambluri structurate de cunoştinţe şi deprinderi dobândite prin învăţare, cu ajutorul cărora elevii pot rezolva diferite probleme ale disciplinei. Competenţele generale sunt vizate pe un ciclu de învăţământ, în comparaţie cu cele specifice, care sunt urmărite pe un an şcolar.

- ✓ *Exemplele de activităţi de învăţare* sunt diferite pentru fiecare obiectiv în parte şi construite astfel încât să pornească de la experienţa concretă a elevului, integrându-se, totodată, unor strategii didactice adecvate contextelor variate ale învăţării.
- ✓ *Conţinuturile* sunt modalităţile concrete, mijloacele prin care se urmăreşte atingerea obiectivelor. Unităţile de conţinut sunt organizate fie tematic, fie în conformitate cu domeniile constitutive ale diverselor obiecte de studiu.

•*Standarde de performanţă* sunt:

- ✓ Un sistem de referinţă comun şi echivalent pentru toţi copiii, vizând sfârşitul unei trepte de şcolaritate;
- ✓ Criterii de evaluare a calităţii procesului de învăţare şcolară, sunt enunţuri sintetice, susceptibile să indice în ce măsură sunt atinse obiectivele curriculare;
- ✓ Specificări de performanţă vizând cunoştinţele, competenţele şi atitudinile stabilite prin curriculum;
- ✓ Repere utile tuturor agenţilor implicaţi în procesul educaţional (elevi, profesori, părinţi etc.).

• Programa specifică competențele generale pe care trebuie să și le însușească elevii:

– Utilizarea conceptelor specifice ştiinţelor moral-civice pentru organizarea demersurilor de cunoaştere şi explicare a unor fapte, evenimente, procese din viaţa reală;

– Aplicarea cunoştinţelor specifice ştiinţelor sociale în rezolvarea unor situaţii-problemă, precum şi în analizarea posibilităţilor personale de dezvoltare;

– Cooperarea cu ceilalţi în rezolvarea unor probleme teoretice şi practice, în cadrul diferitelor grupuri;

– Manifestarea unui comportament social activ şi responsabil, adecvat unei lumi în schimbare;

– Participarea la luarea deciziilor şi la rezovarea problemelor comunităţii.

- Competenţele generale şi specifice pe care trebuie să le formeze procesul de predare-învăţare a disciplinei educației moral-civică se bazează şi promovează următoarele valori şi atitudini:
- Spirit de observaţie şi interes pentru cunoaşterea obiectivă a realității;
- Disponibilitate pentru dialog şi relaţionare pozitivă cu ceilalţi;
- Conştientizarea identităţii personale şi valorizarea pozitivă a diferenţelor;
- Spirit critic, solidaritate şi asumarea responsabilităţii faptelor personale;
- Acceptarea diversităţii şi toleranţă.
-

• Prezentul curriculum este un instrument de lucru care se adresează profesorilor care predau disciplina *Educație moral-civică*. Acesta a fost conceput în aşa fel încât să permită profesorului:

– să orienteze elevii în investigarea societăţii şi vieţii sociale prin utilizarea unor instrumente şi tehnici specifice;
– să-şi orienteze propria activitate pentru formarea la elevi a competenţelor specifice;
– să-şi manifeste creativitatea didactică şi să adecveze demersurile didactice la particularităţile elevilor cu care acesta lucrează.

- Sugestiile metodologice au în vedere deplasarea semnificativă de accent realizată prin programă de pe conţinuturi pe competenţe.
- Unităţile de conţinut sunt prezentate într-o ordine care nu este obligatorie.
- Pentru accentuarea caracterului practic-aplicativ al disciplinei se va face apel la:
- - experienţa de viaţă a elevilor;
- - exemple din societatea românească.

- Considerarea elevului ca subiect al activităţii instructiv-educative şi orientarea acestuia înspre formarea competenţelor specifice presupun respectarea unor exigenţe ale învăţării durabile, printre care:

– utilizarea unor metode active (de exemplu, învăţarea prin descoperire, învăţarea problematizată, învăţarea prin cooperare, simularea, jocul de roluri), care pot contribui la formarea capacităţii de comunicare, de manifestare a spiritului critic, tolerant, la exprimarea liberă şi argumentată a propriei opinii;
– exersarea lucrului în echipă în proiectarea unei cercetări, în elaborarea eşantionului, analiza, prelucrarea şi implementarea rezultatelor;
– operarea cu diferite alternative explicative în interpretarea unor fapte, fenomene, procese sociale;

Programa şcolară în învăţământul preşcolar pentru disciplina *„Educaţie pentru societate (educaţie moral-civică)*

✓ *Obiective cadru:*

- - Cunoaşterea şi respectarea normelor de comportare în societate, educarea abilităţii de a intra în relaţie cu ceilalţi.
- - Educarea trăsăturilor pozitive de voinţă şi caracter şi formarea unei atitudini pozitive față de sine şi faţă de ceilalţi.
- - Cunoaşterea unor elemente de istorie, geografie, religie care definesc portretul spiritual al poporului român.

✓ *Obiective de referinţă:*

- - să cunoască şi să respecte normele necesare integrării în viaţa socială, precum şi reguli de securitate personală;
- - să-şi adapteze comportamentul propriu la cerinţele grupului în care trăieşte (familie, grădiniţă, grup de joacă);
- - să aprecieze în condiţii concrete unele comportamente şi atitudini în raport cu norme prestabilite şi cunoscute;
- - să trăiască în relaţii cu cei din jur stări afective pozitive, să manifeste prietenie, toleranţă, armonie;
- - să descrie şi să identifice elemente locale specifice ţării noastre şi zonei în care locuieşte.

✓ *Comportamente:*

- - să manifeste spirit de echipă şi să colaboreze la realizarea unei activităţi în comun;
- - să cunoască şi să aplice reguli referitoare la circulaţia rutieră;
- - să respecte normele de convieţuire socială;
- - să-şi adapteze comportamentul la diferite situaţii;
- - să accepte diversitatea de opinii şi atitudini;
- - să cunoască: numele ţării, localităţile natale;
- - să exprime atitudini pozitive faţă de ţară şi popor;
- - să descrie şi să recunoască evenimentele importante.

- În general, se consideră că grădiniţa conduce copilul în procesul de maturizare socială spre patru direcţii principale: dezvoltare fizică, intelectuală şi socială a personalităţii. Frecventarea grădiniţei aduce o mare schimbare în viaţa copilului: se extinde câmpul interacţiunilor sociale, calitatea lor se diversifică, apare necesitatea de a-şi adapta comportamentul (a se purta diferit) în cele două medii educaţionale distincte, familia şi grădiniţa. Educatoarea trebuie să vină în întâmpinarea tendinţelor de dezvoltare, să stimuleze şi să creeze mediul propice pentru maturizarea lor.

- Trebuinţele sociale ale copilului pot fi satisfăcute prin măsuri educative ale educatoarei, care necesită calităţi de profesionist desăvârşit în arta pedagogică:
- - trebuinţe fizice;
- - trebuinţe intelectuale;
- - trebuinţe de dezvoltare a personalităţii;
- - trebuinţe sociale.
- În activitatea sa, educatoarea formează la copii deprinderi de comportare civilizată, de politeţe:
- - deprinderea de a avea comportare civilizată;
- - deprinderi de politeţe;
- - deprinderea de a adresa o rugăminte şi de a oferi ceva în mod politicos;
- - deprinderea de a mulţumi.

Programa şcolară în învăţământul primar

- Disciplina obligatorie *educaţie civică,* studiată începând din ciclul de dezvoltare, urmăreşte ***patru obiective cadru:***

✓ *O1-Cunoaşterea şi utilizarea limbajului din sfera valorilor civice*

- La Clasa a III-a, acest obiectiv este realizat prin două *obiective de referinţă:* să recunoască şi să descrie înţelesul unor termeni specifici limbajului civic şi, respectiv, să exprime oral şi în scris enunţuri simple cu referire la situaţii de viaţă diferite cu conţinut civic.

• La clasa a IV-a, elevul nu numai că va recunoaşte şi descrie înţelesul unor termeni specifici (de data acesta din disciplinele sociale), dar îi va şi folosi, iar exprimarea lui va conţine acum cuvinte proprii cu privire la comportamentul civic şi un punct de vedere personal, cu un vocabular dezvoltat.

• Se pot organiza multiple *activităţi de învăţare,* de obicei în grup:

- - găsirea unor termeni potriviţi pentru succesiuni de imagini, observarea lor;
- - comentarea unor texte cu conţinut civic;
- - realizarea unor povestiri;
- - utilizarea de glosare, dicţionare, texte sau liste de cuvinte pentru desprinderea sensului unor termeni specifici culturii civice;
- - alcătuirea, prin muncă proprie, a unor dicţionare de termeni civici.

- *O2- Cunoaşterea şi respectarea drepturilor copilului, a normelor de comportare*- conduce copilul, de la identificarea drepturilor universale ale lui, a regulilor şi normelor de comportare civică în raporturile lui cu lucrurile, cu plantele şi cu animalele, precum şi cu ceilalţi oameni, până la posibilitatea de a compara situaţiile care privesc drepturile şi îndatoririle lui. Şi aici copiii pot lucra cu imagini, povestiri, ghicitori în care regăsesc situaţii de respectare sau de încălcare a drepturilor copilului, raporturi cu lucruri şi fiinţe dragi. Cu ajutorul jocului de rol, a simulării, a discuţiilor antrenante pe grupe de lucru, ei pot stabili reguli de comportare în clasă şi în şcoală şi pot elabora regulamentul cu drepturi şi îndatoriri.
- *Conţinuturile învăţării* care corespund acestui obiectiv se referă la persoană cu trăsăturile ei morale, inclusiv persoana cu nevoi (cerinţe educative speciale, deficienţe mintale, auditive, vizuale, fizice, cu autism etc.), la comunitatea locală, la instituţiile democratice, la societate şi atat.
- Peformanţa atinsă (standardele curriculare) cu aceste obiective constă în utilizarea corectă a termenilor limbajului specific culturii civice, în relatarea prin cuvinte proprii, a unor fapte, situaţii, texte, lecturi, imagini vizând comportamentul civic. De asemenea, se urmăreşte şi cunoaşterea şi folosirea normelor şi regulilor de comportare civilizată în societate în situaţii variate şi selectarea drepturilor şi îndatoririlor dintr-un material dat.

- *O3-Dezvoltarea unor comportamente relaţionale privind constituirea grupurilor sociale*
- Obiectivul are ca *obiective de referinţă:*
- - să identifice grupurile sociale din care fac parte (familie, grup de prieteni, colegi etc.);
- - să descopere şi să descrie relaţiile de grup şi rolul şi locul membrilor în cadrul grupului, atitudinile lor (colaborarea, competiţia, solidaritatea, toleranţa, intoleranţa etc.), precum şi criteriile de constituire a grupurilor;
- - să dovedească dorinţă de participare la dezvoltarea climatului afectiv pozitiv în grup.

- *O4- Dezvoltarea şi manifestarea unor atitudini favorabile luării deciziilor şi exprimării personale în ceea ce priveşte activitatea grupurilor din care fac parte.*
- Ca *obiective de referinţă,* programa propune:
- - să descrie acţiuni care necesită luarea unor decizii şi exprimarea unei opinii personale în aprecierea unor situaţii cu caracter civic.
- Activităţile frontale sau independente pe grupe contribuie la inserţia socială a copiilor. Educaţia pentru grupul social şi pentru societate se poate face prin:
- - imaginarea unei situaţii faţă de care să precizeze cum ar acţiona dacă ar face parte din diferite grupuri;
- - folosirea compunerii, povestirii, dramatizării, jocurilor de rol pentru evidenţierea unor relaţii sociale de grup;
- - exersarea unor roluri specifice prin activităţi de grup, discutarea în grup în scopul soluţionării unei dileme civice;
- - valorificarea informaţiei sociale oferite de mass-media.

Cadrul didactic ca manager şcolar. Status-ul lui

- În general, se consideră că *un cadru didactic are, în şcoală, patru statute:*

✓ *Statutul politico-moral (ca membru al corpului profesoral),* ce rezultă din interacţiunea exigenţelor, prescripţiilor, îndatoririlor legate de conduita etico-morală;

✓ *Statutul profesional-ştiinţific (ca organizator al procesului de învăţământ)*- rezultă din interacţiunea exigenţelor, prescripţiilor, îndatoririlor de ordin strict profesional-ştiinţific ale funcţiei (cerinţe privind nivelul de cunoaştere a unui obiect de învăţământ) şi ansamblul de cunoştinţe, priceperi, deprinderi, aptitudini, motivaţii);

- ✓ *Statutul psihopedagogic (de educator, de model uman, moral şi profesional),* ce reiese din interacţiunea exigenţelor, prescripţiilor, îndatoririlor legate de construcţia diferitelor componente ale personalităţii educatorului şi ansamblul de cunoştinţe, priceperi, deprinderi, aptitudini, motivaţii aparţinând persoanei educatorului;
- ✓ *Statutul psihosocial (ca partener al educaţiei),* ce rezultă din interaţiunea exigenţelor, prescripţiilor, îndatoririlor legate de relaţionarea umană (modul de a stabili relaţii cu elevii, de a acţiona în grup şi prin grup, de a influenţa grupul de elevi, de a utiliza uşor şi adecvat diferite stiluri de conducere) şi ansambluri de cunoştinţe, priceperi, deprinderi, aptitudini, motivaţii aparţinând persoanei educatorului luat în ipostaza de personalitate interpersonală.

Stiluri manageriale ale educatorului care activează în domeniul civic

- Specialiştii au identificat patru :

✓ *Stilul directiv:* pentru elevii care nu pot şi nu vor să realizeze activităţile cerute: educatorul manager spune ce trebuie să facă elevul şi controlează (pe cât posibil) fiecare acţiune;

✓ *Stilul tutorial*: recomandat pentru educabilii care nu pot, dar vor să realizeze sarcina respectivă, profesorul îşi vinde sugestiile, deciziile, încercând să-l convingă într-un mod democratic pe elev să o facă;

✓ *Stilul mentoral:* stil managerial excelent pentru educabilii care pot şi vor să-şi îndeplinească îndatoririle, dar nu în suficientă măsură, deci ale căror capacităţi şi motivaţie mai trebuie dezvoltate; educatorul îşi îndrumă discipolul, participă cu sugestii, sfaturi, ajutor, de fiecare dată când acestea îi sunt cerute;

✓ *Stilul delegator:* pentru educabilii care pot şi vor în suficientă măsură să realizeze sarcina repartizată, educatorul deleagă educabililor autoritatea şi liberatatea de luare a deciziilor.

- ***Educatoarea***
- *Educatoarea* este cel dintâi profesionist din învăţământ, în ordine strict cronologică, chemat să asigure copiilor deschideri către orizontul social, către o integrare formală şi conştientă în ansamblul treburilor cetăţii. Ea îl iniţiază pe copil în cunoaşterea relaţiilor sociale, îl formează ca viitor cetăţean, îl educă în spiritul valorilor fundamentale ale organizării sociale. Venit în mediul grădiniţei direct din familie, copilul trebuie ajutat să vadă lumea prin intermediul normelor de comportare în mediul social; educatoarea îi insuflă reguli de conduită în relaţiile cu semenii, îi învaţă să respecte şi să asculte, să ajute dezinteresat persoanele care sunt în nevoie, să devină un om de omenie în vederea integrării facile în viaţa şcolară.

- Pregătirea educatoarelor pentru cariera didactică se face, în România, prin şcoli normale (fostele licee pedagogice), facultăţi de ştiinţe ale educaţiei. Perfecţionarea lor include definitivarea în învăţământ şi susţinearea gradelor didactice. Tematica examenelor susţinute include şi latura civică a formării personalităţii copiilor.
- În munca didactică, educatoarea predă disciplina „Educaţie pentru societate (societate moral-civică), dar noţiuni de educaţie civică le abordează şi la celelalte discipline şcolare din schema orară a grupei, precum şi prin intermediul activităţilor extracurriculare şi extraşcolare.

- ***Profesorul de învăţământ primar***
- Cadrul didactic ce predă la ciclul primar este profesorul de învăţământ primar sau institutorul.
- Învăţătorul este absolvent de liceu pedagogic. Profesorul de învăţământ primar este absolvent de facultate de ştiinţe ale educaţiei. Institutorul este absolvent de liceu pedagogic și absolvent de facultate.
- Perfecţionarea lor include definitivarea în învăţământ şi susţinerea gradelor didactice. Teme din metodologia de concurs sunt axate pe:
- - pregătirea pentru predarea educaţiei civice la claselel a III-a şi a IV-a;
- - predarea acestei discipline în manieră interdisciplinară;
- - realizarea de corelaţii interdisciplinare la alte discipline din curriculum cu noţiunile de la obiectul educaţiei civice;
- - formarea de comportamente adecvate societăţii democratice în întreaga muncă educativă de la clasă: lecţii şi alte activităţi şcolare, activităţi extracurriculare şi extraşcolare etc.

- Profesorul de invățământ preșcolar și primar asigură:
- - climatul de învăţare al clasei;
- - interesul şi emulaţia pentru carte ale elevilor;
- - o arie largă, multilaterală de cunoaştere;
- - un stil de muncă eficient şi ergonomic;
- - educaţia în şi pentru grupul şcolar mic;
- - progresul fiecărui elev la fiecare obiect de învăţământ şi în fiecare etapă a evoluţiei şcolare;
- - conlucrarea tuturor factorilor educativi (profesori, părinţi etc.) în educarea elevilor clasei.

- Acţiunile profesorului de învățământ preșcolar și primar precum:
- - serbări şcolare;
- - întâlniri cu personalităţi politice, administrative, culturale, artistice, ştiinţifice şi sportive;
- - vizite în instituţii, ca: firme, aşezăminte culturale şi istorice;
- - acţiuni social-politice;
- - lectorate şi şedinţe cu părinţii, la care să participe şi elevii;
- -excursii, drumeţii etc.

- Ca manager şcolar, în relaţiile sale cu părinţii elevilor, profesorului de învățământ preșcolar și primar **adoptă un comportament şi o conduită marcată de un stil democratic**, deschis adică:
- - Discută permanent cu aceştia despre elevii săi, despre comportamentul şi situaţia la învăţătură a acestora;
- - Este promotor al antrenării părinţilor în rezolvarea problemelor copiilor lor, îi stimulează să participe la adoptarea deciziilor ce privesc clasa/elevul împreună cu cadrele didactice, le dezvoltă interesul şi preocuparea pentru copii;
- - Bun organizator, stabileşte clar atribuţiile familiei ca factor educaţional;
- - Asigură un climat de cooperare, de conlucrare în cadrul triadei cadru didactic-învăţăcel-părinte;
- - Implicat profund în muncă, participă cu entuziasm la acţiunile iniţiate;
- - Preocupat intens de a găsi şi obţine soluţii (rezultate) viabile, cu randament mare, prin cumularea aspectelor pozitive relevante.

- **Profesorul de învățământ preșcolar și primar** poartă o comunicare permanentă cu familia fiecărui elev. Comunicarea profesor-părinţi îmbracă forme de genul:

✓ ***Comunicare directă:***

- - consultaţii psihopedagogice (chiar zilnice, de obicei la sfârşitul orelor de curs);
- - vizite la domiciliu (periodice);
- - lectoratele cu părinţii;
- - şedinţele (adunările) cu părinţii (şi elevii);
- - întruniri ale comitetului cetăţenesc de părinţi pe clasă.

✓ ***Comunicare indirectă (mediată):***

- - corespondenţă scrisă: prin poştă (înştiinţare scrisă cu antetul şi ştampila şcolii, cărţi poştale, telegrame) sau poştă electronică (e-mail, chat);
- - corespondenţă telefonică (discuţii telefonice, fax-uri, SMS-uri, MMS-uri).

Familia (părinţii) elevilor. Relaţia familie-educaţie

- Din punctul de vedere al educării copiilor în spiritul cultivării raporturilor corecte dintre individ, stat şi autorităţile publice şi private, dintre el şi ceilalţi cetăţeni, familia creează rezonanţe afective şi comportamentale în personalitatea copilului; ea oferă un suport parental prin crearea unui mediu de referinţă afectiv, social, material, o cultură şi modele umane de urmat, alimentaţie şi îngrijiri adecvate.Părinţii elevilor sprijină sau ar trebui să sprijine efortul profesorului clasei ca manager şcolar în toate acţiunile pe care acesta le intreprinde pentru socializarea micilor cetăţeni.

- Părinţii pot participa la activităţi extracurriculare şi extraşcolare, precum:
- - Serbări şcolare semestriale;
- - Amenajarea sălii de clasă, a sălii de sport;
- - Îngrijirea părculeţului şcolii;
- - Vizite la muzee, expoziţii împreună cu clasa;
- - Vizionarea de filme, spectacole împreună cu clasa;
- - Excursii şi vizite la instituţii, organizate de clasă;
- - Însoţirea elevilor la concursuri şcolare, festivaluri ş.a.

- Sub aspectul prezentat, **există patru *tipuri de familii***. Acestea sunt, în esenţă:
- - *Familia cu părinţi ostili, autoritari şi brutali* Copiii aparţinând acestor familii sunt nevrotici, timizi, cu tendinţe de autopedepsire, lipsă de încredere în alţii, sociabilitate redusă.
- - *Familia cu părinţi ostili, dar neglijenţi în controlul conduitei copilului lor* Aceşti părinţi sunt dezordonaţi, impulsivi, au accese arbitrare de disciplinare a copiilor. Copiii lor au conduite dezordonate care, de cele mai multe ori, conduc la delincvenţă juvenilă, sunt agresivi în relaţiile cu majoritatea oamenilor.
- - *Familia cu atitudine caldă, de acceptare şi înţelegere din partea părinţilor, dar cu control lejer şi neglijent* Copiii din aceste familii sunt dezordonaţi, necompetitivi, neadaptaţi socialmente, depind prea mult de părinţi, sunt neprietenoşi şi se maturizează greu.
- - *Familia cu atitudine caldă, în care părinţii acordă autonomie copilului, dar exercită un control echilibrat asupra lui* Aceşti copii au încredere în ei, în semeni şi în societate, sunt responsabili şi uşor adaptabili în societate. Este tipul de familie ideal, întâlnit de obicei în bunele tradiţii ale marilor familii româneşti din trecutul poporului român.

Proiectarea demersului didactic

- *Proiectarea pedagogică a demersului didactic*, numită şi *proiectarea pedagogică a activităţilor de instruire şi educare*, reprezintă procesul deliberativ, anticipativ şi prefigurativ, normativ şi riguros, dar deschis şi permisiv la varietate procedurală, de fixare a traiectului demersului educaţional realizat în şcoală.

Când îşi proiectează activitatea didactică, profesionistul din învăţământ care predă educaţia sau cultura civică ia în considerare următoarele elemente determinante:

- *- ce se poate urmări, realiza, de ce se acţionează pe acel tărâm civic?-definirea obiectivelor;*
- *- cui i se adresează conţinuturile învăţării respective, cine este antrenat în asimilarea normelor civice?- identificarea obiectului educaţiei-elevul;*
- *- ce experienţe, ce conţinuturi legate de apartenenţa socială a micului cetăţean vehiculează pentru realizarea obiectivelor?*
- *- stabilirea, eşalonarea unităţilor de învăţare;*

- *- în ce context sunt concepute şi aplicate experienţele de învăţare a comportamentului în societate, situaţiile concrete, variate de instruire în sensul inserţiei sociale a obiectului educaţiei?- determinarea cadrului organizatoric;*
- *- în ce condiţii umane, didactice, materiale, sociale etc. abordează activităţile civice şi elevul este antrenat în exersarea rolurilor sociale?- alegerea resurselor materiale, umane, procedurale etc;*
- *- cât timp rezervă realizării obiectivelor, temelor, situaţiilor de instruire în economia duratei temporale a activităţilor de educaţie pentru un comportament adecvat în societate?- alocarea resurselor de timp;*
- *- cât realizează educarea optimă a fiecărui elev?- tratarea diferenţiată şi personalizată;*
- *- cum controlează activitatea desfăşurată?- realizarea evaluării.*

- ***Etapele proiectării pedagogice***
- În realizarea proiectării didactice, se parcurg câteva etape principale:
- - Ca punct de plecare, trebuie respectate, cu stricteţe, *principiile generale de concepere* a proiectării;
- - În al doilea rând, se face analiza *contextului general de realizare* a proiectului;
- - În al treilea rând, se face analiza *obiectivelor;*
- - În al patrulea rând, se analizează *conţinuturile;*
- - Apoi se determină nivelul *resurselor disponibile;*
- - Mai apoi se stabilesc *strategiile;*
- - În final, se realizează *proiectarea evaluărilor*.

ORGANIZAREA ŞI REALIZAREA ACTIVITĂŢILOR DE INSTRUIRE ŞI EDUCARE

- **Activitatea de predare-învăţare-evaluare**
- Caracteristicile procesului de învăţământ şi dimensiunile lui funcţionale-structurale-operaţionale se reflectă la nivelul *activităţii de predare-învăţare-evaluare*.

a. Predarea

- acţiunea iniţială proiectată de cadrul didactic prin care acesta transmite cunoştinţele teoretice şi practice necesare pentru deschiderea activităţii de învăţare, dezvoltă capacităţile şi apitudinile elevilor la nivelul unui model de comunicare unidirecţional.

S-a considerat, şi la disciplinele socio-umane, o tipologie a stilurilor didactice de predare, diferenţiate prin câteva criterii.

- - Particularităţile cognitive ale predării: predarea abstractă şi predarea concretă;.
- - Modul de comunicare didactică: predarea directă şi predarea indirectă;
- - Poziţia partenerilor în educaţie: predarea centrată pe profesor şi predarea centrată pe elev;
- - Ponderea metodelor de predare: predarea de tip expozitiv şi predarea de tip interogativ;
- - Deontologia profesională: predarea responsabilă, predarea neglijentă, predarea indiferentă;
- - Personalitatea cadrului didactic: predarea pro-activă, predarea reactivă şi predarea ultraactivă;
- - Cunoaşterea demersului didactic: predarea cu trecere de la concret la experimentare activă, predarea bazată pe gândire convergentă şi predarea ca trecere de la conceptualizare la observaţia reflexivă.

- ***b. Învăţarea dirijată***
- este realizată cu precădere în perioada şcolarităţii, în mod organizat, programat şi instituţionalizat.
- Ea este activitatea proiectată de cadrul didactic în vederea generării schimburilor comportamentale în personalitatea copilului, prin valorificarea capacităţii acestuia de a achiziţiona cunoştinţe, competenţe, aptitudini, strategii şi atitudini cognitive.
- Caracteristici
- proces complex cu scop propriu;
- constă într-un ansamblu de deprinderi (intelectuale şi psihomotorii), strategii cognitive, informaţii logice (noţiuni, judecăţi, raţionamente, principii, legi), atitudini cognitive;
- - angajează dimensiuni cognitive, afective, motivaţionale, volitive ale personalităţii copilului;

- - este condiţionată de:
- ✓ *Factori interni de natură biologică* (vârstă, sănătate, dezvoltare mintală) şi de *natură psihologică* (dezvoltare intelectuală, capacitate cognitivă, atitudine afectivă, motivaţională, caracterială, stil de învăţare)
- ✓ *Factori externi* (organizare şcolară, acţiune directă şi indirectă a mediilor socio-culturale: familie, instituţii cultural-artistice, agenţi economici, comunitate locală)
- ✓ *Este un proces social şi un proces individual*
-

- Disciplinele socio-umane sunt discipline unde şcolarul învaţă să socializeze. Învăţarea şcolară la aceste discipline se realizează:

✓ *Ca proces social*, prin:

- - acumularea experienţei sociale;
- - integrarea într-un colectiv social concret (grup social);
- - asimilarea contextelor culturale şi a modelelor educaţionale.

✓ *Ca proces individual* prin:

- asimilarea unui sistem de cunoştinţe, culturi, modele comportamentale, priceperi, deprinderi, competenţe;
- dobândirea unui statut social;
- personalizarea experienţei sociale în funcţie de propriile aspiraţii, interese, expectanţe, preocupări.

c. Evaluarea pedagogică

- ***Noţiune***
- *Evaluarea* este activitatea cadrului didactic prin care acesta realizează circuitul de conexiune inversă externă (feedback-ul) referitoare la calitatea predării –învăţării, obiectivată în rezultatele şcolare ale elevilor, în vederea autoreglării permanente a acestuia, dublată, dacă se poate, de conexiunea inversă internă (transformarea obiectului instruirii în subiect al instruirii).
- Ea măsoară cantitatea cunoştinţelor, priceperilor, capacităţilor elevilor, precum şi valoarea, nivelul, performanţele şi eficienţa activităţii instructiv-educative.
- Prin evaluare se compară rezultatele instructiv-educative cu obiectivele urmărite (evaluarea calităţii), cu resursele utilizate (evaluarea eficienţei) sau cu rezultatele anterioare (evaluarea programului).

- Evaluarea presupune *4 operaţii*:
- - *Verificarea*, deci controlul realizării obiectivelor prin raportarea stării iniţiale a elevilor şi a rezultatelor lor în starea finală, ca urmare a proceselor premergătoare de predare şi învăţare;
- - *Măsurarea,* adică înregistrarea şi cuantificarea rezultatelor obţinute de elevi, prin aplicarea instrumentelor sau probelor de evaluare;
- - *Aprecierea*, care constă în emiterea unor judecăţi de valoare asupra rezultatelor măsurătorilor efectuate, prin raportarea la criterii date sau la o scală de valori; rezultatul aprecierilor poate fi exprimat sub mai multe forme numeric, cantitativ (în note de la 1 la 10) sau calitativ (în calificative: Foarte bine, Bine, Suficient, Insuficient)
- - *Decizia*, care constă în concluziile trase ca urmare a interpretării datelor şi în măsurătorile/soluţiile de îmbunătăţire a activităţii viitoare a muncii educative.

- ***Forme (tipuri) de evaluare utilizate la lecţiile disciplinelor socio-umane***

✓ *După cantitatea de informaţii şi experienţe transmise elevilor (după gradul de realizare a obiectivelor)*

- - *evaluare parţială:* se face prin examinări periodice, orale sau în scris;
- - *evaluarea globală:* are loc sub forma examenelor, a concursurilor şi a olimpiadelor şcolare de educaţie civică (clasele a III-a, a IV-a).

✓ *După modalitatea (momentul) integrării ei în cadrul procesului instructiv-educativ:*

- *evaluare iniţială (predictivă, pe parcurs)*
- *evaluarea continuă (formativă)*
- *evaluarea finală (sumativă, cumulativă):* se produce la sfârşitul învăţării, după unităţi mai mari de timp, prin verificări globale şi estimări de bilanţ asupra mai multor rezultate.

✓ *După metodele utilizate:*

- *- evaluare orală;*
- *- evaluare scrisă;*
- *- evaluare practică;*
- *- evaluare combinată.*

❑Evaluarea finală *nu se realizează având ca reper un copil standard*, ci se punctează evoluţia fiecărui elev, capacitatea lui de autodepăşire, raportarea la situaţia lui anterioară;

❑*Nu realizează o discriminare a elevilor*, căci nu urmăreşte concurenţa şi competiţia interindividuală, ci vizează dezvoltarea personalităţii elevilor îndeosebi prin socializarea lor, prin muncă în grup, prin dezvoltarea spiritului de echipă.

- ***Metodologia evaluării. Metode şi tehnici de evaluare***

✓ *Metode clasice, tradiţionale:*

- - probele scrise;
- - probele orale;
- - probele practice.

✓ *Metode moderne, alternative:*

- - portofoliul;
- - eseul;
- - referatul;
- - proiectul;
- - studiul de caz etc.

✓ *Metode auxiliare:*

- - observaţia;
- - dezbaterea;
- - convorbirea;
- - autoevaluarea etc

✓ *Instrumente/ tehnici:*

- - textul docimologic;
- - chestionarul.

- *Portofoliul* este o metodă alternativă (complementară) de evaluare, complexă, integratoare, ce cumulează, dar şi suplineşte, experienţa şi rezultatele relevante obţinute prin celelalte metode de evaluare (probe scrise, orale, practice, observarea sistemică a comportamentelor şcolare în timpul rezolvării sarcinilor, investigaţia, proiectul, autoevaluarea, examenele, precum şi sarcinile specifice fiecărei discipline).
- De exemplu, un portofoliu la educaţia şi cultura civică poate conţine elemente („cazuri” din realitatea copilului) variate:

- Extrase din legi conţinând referiri la protecţia şi promovarea drepturilor copilului;
- Texte literare din operele scriitorilor români şi din patrimoniul literar mondial evocatoare ale universului copilăriei;
- Desene cu caracter moralizator din viaţa şcolarilor;
- Imagini, ilustraţii, planşe, albume;

- Portofoliul este o metodă foarte populară în domeniul didactic al profesorilor şi este îndrăgită şi de elevi.

- *Observaţia*
- Prin *observaţie* se urmăresc comportamente, atitudini, idei, referitoare la gradul de cunoaştere şi înţelegere de către copii a regulilor de convieţiuire socială, ca şcolari şi ca membri ai familiei şi societăţii în ansamblu, concretizat în fapte de viaţă, răspunsuri la cerinţele sociale şi şcolare, acţiuni. Înregistrarea datelor se realizează concomitent cu desfăşurarea acţiunilor, pe baza grilei de observaţie, corelându-se permanent cu cele anterioare. Observaţia este spontană (se notează concluziile reieşite din tipurile de activităţi desfăşurate), dar şi ştiinţifică sistematică.

- *Jocul de rol (role playing)* este o formă de aplicare şi utilizare în activitatea educativă a psihodramei, metodă activă ce se bazează pe simularea unor situaţii, funcţii, relaţii, activităţi, fenomene, sisteme etc. prin care elevii devin „actori” ai vieţii sociale, în vederea câştigării unor status-uri (profesionale, culturale, ştiinţifice etc.), „jucând” rolurile corespunzătoare acestora.
- Prin jocul de rol, copiii exersează comportamente în contexte variate sau identice.
- Jocul de rol are *valenţe instructiv-educative:*

- Activizează toţi elevii unei clase din punct de vedere cognitiv, afectiv şi motric-educaţional, astfel încât îi stimulează să relaţioneze mult mai uşor între ei;

- Permite autocontrolul conduitelor, comportamentelor şi achiziţiilor elevilor;

- Generează situaţii problematice de analiză a comportamentelor corect sau incorect.

Erori de evaluare

- - efectul „hallo” (de supraapreciere a elevilor);
- - efectul „Pygmalion” (de subapreciere a elevilor);
- - efectul „oedipian” (al autoprofeţiei care se îndeplineşte în cazul evalurii);
- - efectul de contagiune (de interferenţe între mai multe cadre didactice evaluatoare sau prin raportare la rezultatele obţinute de elevi în alte situaţii);
- - efectul de ordine sau de contrast (rezultatele sunt apreciate în raport cu cele anterioare, în caz de progres sau regres);
- - efectul blând (evaluatorul tratează cu mai multă blândeţe elevii pe care-i cunoaşte foarte bine, faţă de elevii mai puţin cunoscuţi);
- - eroarea de generozitate (indulgenţa evaluatorului în notare pentru a-şi menţine prestigiul);
- - eroarea de tendinţă centrală (nu se utilizează note minime sau maxime), unii evaluatori utilizează, din cauza unor prejudecăţi în aprecierea elevilor, doar o parte a scalei notelor;
- - eroarea logică (evaluatorul se ghidează preponderent după criterii exterioare ale lucrării: volumul răspunsurilor, modul de exprimare, lizibilitate etc.).

ASPECTE METODICE ALE PROIECTĂRII LECȚIILOR LA DISCIPLINELE DIN ARIA CURRICULARĂ OM ȘI SOCIETATE